

Politicorvm Libri Decem

Contzen, Adam

Colonia, [1621]

Cap. XII. Exempla docent impijs infelicitè, bonis prosperè res ceßisse.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-95437](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-95437)

amicitia necessitas, ut ea sapiens etiam egere videatur, certe amicos quisque cupit habere plurimos. Amicitia autem vera est, ad quam nulla hominem fert utilitas, neque naturalis propensio, sed honesta ratio bene de alio merendi. Innata est nobis amicitia: dulcedo, & natura stimulus quidam ad amandum inditus, & de amicitia gaudium. Quorum nihil in republica atheorum esse potest. Si tyrannus rapit, & scilicet, si sapientia vera dilectionis examinatricis absit, si iustitia negligatur, si voluptate sua quique omnia metiatur, nullus amabit alterum. Notumque venenum domos, & potentum familias permeabit, & naturales parentum, & liberorum affectus contra se mutuo concitabit. Epicuri, & politicianum atheorum sententia est: Virtutis primum non esse, sui causa quemque omnia facere. Epicuri verba apud Laetium sunt. *Ἐπει δὲ ἡ γυναικὶ τὸ φιλεῖν ὁ δὲ τῶν ἡρώων.* Adeo ut libro de amore in liberos Plutarchus clamore theatri hoc Epicuri flagitiosum dogma refutatum testetur.

Μὴ δὲ γὰρ ἀνθρώπου τὸς ἀνθρώπον φιλεῖ.
Mercede enim hominis, quis hominem amat?

Hoc ait theatris admirationi esse, at iuxta Epicurum sic patrem, matremque amare filium, sic ipsos liberos amare parentes.

Amicitia gratuita.
Multo cordatius Seneca, Ep. 9. Sapiens etiam si contentus est se, tamen habere amicum vult, si ob nihil aliud, ut exerceat amicitiam, ne tam magna virtus iaceat: non ob hoc quod Epicurus dicebat in hac ipsa epistola, *ut habeat qui sibi agro asideat, succurrat in vincula coniecto & inopi: sed ut habeat aliquem, cui ipse agro asideat, quem ipsum circumventum hostili custodia liberet. Qui se spectat & propter hoc ad amicitiam venit, male cogitat: quemadmodum caput sic definit.*

Amicitia finis.
Paravit amicum adversus vincula laturum opem: cum primum creperit catena, discedet. Haec sunt amicitie, quas temporarias populus appellat. Qui causa utilitatis assumptus est, tamdiu placebit, quamdiu utilis fuerit. Hac re florentes amicorum turba circumfedit: circa eversos ingens solitudo est: & inde amici fugiunt, ubi probantur. Hac re ista tui nefaria exempla sunt, aliorum metu relinquentium, aliorum metu prodentium. Necessae est initia inter se & exitus congruant. Qui amicus esse cepit, quia expedit, placebit ei aliquod pretium contra amicitiam, si vllum in illa placet pretium praeter ipsam. In quid amicum parat? ut habeat pro quo mori possim, ut habeam quem in exilium sequar, cuius me morti opponam & impendam. Ista quam tu describis negotiatio est, non amicitia: quae ad commodum accedit, quae quid consecutura sit, spectat.

Amicitia igitur necessaria est, sed illa, ut tanquam certum statuit Philosophi, nisi in bonis esse non potest. Stoici, *φιλίαν ἐν νόμοις τοῖς σπουδαίοις* id est, *ἐν τοῖς ἀγαθοῖς*. In solis bonis esse, idque ob similitudinem. Cum autem in improbis non sit amor amici, nec sit in eo quod alter probet, necesse est per vitia improborum Republicam penitus interire; quia omnes suam priuatam, nemo publicam causam agit.

CAPUT XII.

Exempla docent impiis infelicitate, bonis prospere res cessasse.

Exempla ad S. I. **E**XEMPLA colligere vix opera pretium est, multos, me-
tus ad om-
zibus libris octo de ruinis gentium. Ad hoc omnes appello, & moneo si cui verba non faciunt satis, ad

totius mundi exempla contremiscat. Magis paucis mouemur exemplis, quam verbis plurimis, at nunc plura sunt exempla, quam vllum volumen verba contineat. In exemplis illis quisque imaginem sui periculi contemplatus, vitia abstinat.

§. 2. Omittam ego illa nota, Cataclysmum, & mundi primogenii vitia in vndas confedisse, Pentalogos ignes, Chanaanos deletos, gentes quinquaginta populi electi vexatrices excisas. Omnium pene veterum urbium cadauera, aut tenues reliquias, omnium regnorum cum vniuersi orbis concussionem mutationes. Vnam Rempublicam videamus, non totam tamen eius periodum, sed breuem, nec tamen calamitosissimum tempus. Iulius Caesar hominum flagitiosissimus vnde dies centena millia in Gallis variis praeliis cecidit, bella quibus deingerie, & ipse per paucos annos hosti suo seruatur, dum in conspectu senatus multis vulneribus immolatur. Augustum & Tiberium ex domesticorum insidiis venena, Caium gladius victor, Claudium boletus, Neronem sua manus vltia est, nec minus qui secuti sunt vltia irae, exempla coelestis vindictae fuisse; Vitellius, Otho, Galba, idcirco ad imperium euecti videntur, ne cruentos eorum, & horrendos exitus historia faceret. Vespasiano vis morbi & desperatio vitae finem attulit, Titus fraterno veneno moribundus pene vitius sepultus fuit, Domitianum domesticorum, inter quos & vxor, conspiratio oppressit. Neruum morbus & meror, Traianum in eis datum venenum, Hadrianum ex cruciatuum impatientia, ipse suscepta inedia exstinxit, & de sanguine Christiano vindicauit. Lucium Verum apoplexia, M. Aurelium fame voluntaria sustulit. Omnium sceleratissimus Commodus additis ludibriis trucidatus est, eius successor Pertinax cum dies 82. imperasset, a praetorianis suis imperio, & vita exutus est. Seuerus ab Antonino Caracalla filio saepe petitis insidiis, & aperto parricidio tentatus, dolore defunctus est. Ipse Caracalla postquam Getam fratrem in sinu matris occidisset, a suo centurione confoditur. Erat enim parricida, incestus, patris, matris, fratris, & Dei impiis inimicus. Militum deinde suorum manibus ceciderunt Macrinus, & Diadumenus imperatores, Heliogabali occisi corpus raptatum, atque in Tiberim proiectum est, ne Alexandro quidem nonnulla pietas profuit, ne a Maximino necaretur. Hic vero cum filio obruncatus est, capita in solatium urbis afflicta missa Romam, Balbinum, & Pupienum ad imperium a senatu euectos, milites ludibrio affectos, & dirissime cruciatos occiderunt. Gordianum Philippus collega, immemor beneficii, crudelissime atque indignissime interemit. Philippus cum filio, licet mutatis moribus iam Christianus, in vltionem tamen delictorum a Decio percussus est, Pater Veronae, filius Romae. Horum successor, & Parricida Decius trucidato per Trebonianum ducem filio, dum militis sui gladium fugit, vna cum equo palude absorptus est. Gallus, & Volusianus dum aduersum Aemilianum tendunt a militibus interempti, & ab iisdem postmentes quatuor Aemilianus, Valerianus in Perside seruitutem seruit, filius illius Gallienus in Perside, & filius a suis ducibus confectus est. Claudius lue fractus occubuit, eius frater Quintillus a militibus factus imperator die 17. ab iisdem occisus est; eadem poena fuit Aureliani, nec diuersa fortuna Probi, cui milites Parricida Epitaphium posuerunt: *Hic Probus impius est, vere probus.* Carinus Deus de coelo fulminauit, Carinus in vltionem adulterii praelio victus, deinde a familiari confossus est, Numerianus ab Apro socero, Aper a Diocletiano interfectus est. Diocletianus dolore, Maximianus

*nesperit-
net.*

*Romana
Respublica
plena cala-
mitatum.*

Iulius.

Augustus.

Tiberius.

Caius.

Claudius.

Nero.

Vitellius.

Otho.

Galba.

Vespasianus.

Titus.

Domitianus.

Nerua.

Traianus.

Adrianus.

L. Verus.

M. Aurelius.

Commodus.

Pertinax.

Seuerus.

Caracalla.

Macrinus.

Diadumenus.

Heliogabalus.

Alexander.

Maximinus.

Filius eius.

Balbinus.

Pupienus.

Gordianus.

Philippus.

Eius filius.

Decius.

Gallus.

Volusianus.

Aemilianus.

Valerianus.

Gallienus.

Claudius.

Quintillus.

Aurelianus.

Probus.

Carinus.

Numerianus.

Aper.

Diocletianus.

Maximianus.

nianus Hercules laqueo vitam finiuit. Ecce tibi in nobilissima, potentissima, legibus instructissima Monarchia, ordine continuato succedentes sibi imperatores annorum trecentorum omnes violenta morte functos, nullum sua die, nullum suo fato extinctum, vnum excipere tibi permitto Antoninum Pium, quem morbo interisse tradunt. Ecce ira Dei reuelatur super omnem impietatem & iniustitiam, neminem opes aut maiestas tutantur. Cur tam conspicuo exemplo, tam diu sic improbos Deus ultus est? Nempe ne quis ignoraret, scelorum poenas repraesentari, ne priuatus impunitatem speraret, cum orbis terrarum capita tam longa serie carnifici destinata videret.

Tot mortes imperatorum
imperatorum
violenta care
re fieri
mundo.

Tot mortes imperatorum intueri, sed prius immania, turpia, & naturae rerum inimica scelera, deinde plurimum tyrannorum, qui cum illis belligerant, senatorum qui occisi, urbium quae euerse casus mirabiles consideremus, vt nobis clarissime appareat, quomodo ira Dei reueletur super omnem impietatem, & iniustitiam hominum, veritatem Dei in iniustitia detinentium.

Imperatores enim & capita populorum summo orbis concussu, per latera principum, & populorum exitia ceciderunt.

CAPVT XIII.

Simulationem virtutis & praecipue religionis esse noxiam Reipublicae.

Perniciosissima res est
simulatio
virtutum.

§. 1. **L**AVDANT interdum etiam virtutem Pseudopolitici, sed cum serio illa in principe exigitur, cum senatorius ordo, populi que tribus ad eam informantur, vmbra & mortuum virtutis simulachrum pro ipsa nobis virtute proponunt. Simulare iustitiam, temperantiam satis esse ducunt. Ciuitatem nobis effingunt, quae sit Helena foris, intus Hecuba. Principem ita erudiunt, vt preces in haec verba concipiat.

Da mihi fallere, da iustum sanctumque videri.
Noctem peccatis, & fraudibus obuiue nubem.

Senatores autem, & tribunos principi non dissimiles.

Οἱ τ' ἔν μὲν λαλέουσι κακῶς δ' ὀπίθεν φερέντες.
Qui bene quidem loquuntur, at post male machinantur.

Vir bonus
est in peri-
culo sit, mi-
nus tamen
est quam
malus.

Machiauellus certe negat Principem posse bonum esse. Cap. 15. Nam tantum abest ratio, qua homines viuunt, ab ea, qua aequum esset vt viuerent, vt qui negligit quod sit, sequitur quod esset faciendum, & sibi ruinam ponere tamen minus in addiscendo accersit, quam quod suae salutis consultum velit. Qui enim se virum bonum omnibus partibus profiteri studet, cum certe inter tot non bonos periclitari necesse est. Necessarium est itaque Principi, vt perceptum habeat (si se saluum velit) qua ratione possit esse non bonus, idque pro rei necessitate, in suum conuertat, vel non conuertat vsu. Quapropter posthabitis, qua de principe duntaxat animo sunt efficta, deque iis qua vera sunt differens, dico omnes homines (cum de his est sermo) principes praesertim, quod editiore in loco positi sunt, harum rerum notari aliqua solere: vt alius liberalis, restrictus & tenax alius dicatur: quidam munificus, raptor alius; nonnulli crudes, alij clementes: aliqui fidei, religiosi alij; partim effeminati & molles contra alij viri fortes & feroces, multi humani, superbia tumidi alij; complures libidinosi, castitate praediti nonnulli: in non paucis vita integritas, fraus nocentissima in multis cernitur: moribus asperi sunt quam plurimi, facilitate & lenitate quidam ornati, non-

nulli graues & seueri, ex contrario qui leues sint, dissoluti: pietatem colant multi contra sunt qui plurimum aduersantur, & his similia.

Cum igitur bonum esse posse neget, monet tamen, vt caueat infamiam eorum vitiorum, quibus illi imperium adimipossit, de aliis non multum laboret, sine quibus dominatum non facile tueri possit. Et cap. 18. Qui vero sagacior fuit, vt vulpium ingenium melius exprimeret, ei felicius omnia ceciderunt. Verum, cum duo sint genera decertandi, vnum iure legum, alterum per vim: cumque illud proprium sit hominis, hoc belluarum, confugiendum ad posterius, si non satis est vi superiore. Proinde necessarium est, vt Princeps rectum vtriusque, & belluae & hominis vsu teneat.

Improbi a-
stutia tri-
buunt fel-
icitatem.

Inuolucro quodam hac pars principibus est à veteribus scriptoribus tradita, asserentibus Achillem compluresque alios ex prisca illis principibus, Chironi centauro educandos, atque in eius disciplinam fuisse creditos. In eo enim quod preceptorem mixti generis, & hominis & belluae habuisse dicunt, nihil quam principi fore necessarium docent vtriusque naturae vsu. Cum itaque principem magni referat belluinum ingenium scite inducere, ei tum vulpis, tum leonis mores assumendi erunt. Nam leo sibi à laqueis non cauet, lupos vero vulpecula reformidat. Quo itaque laquei sentiantur, vulpeculam agere oportet; lupo vero quo deterreantur, leoninum ingenium est subeundum. Qui igitur leonis vestigis simpliciter insistant, sane rem ipsam non tenent. Princeps propterea qui sapientia sit praeditus, debet ea promissa vitare, quae suis commodis contraria fore vider. Atqui homines si probi fuissent omnes, preceptum hoc plane fuisset inutile: verum cum improbi sint, diligenter eorum improbitas persidiaque erit eludenda. Iam vero nunquam hominibus de iure sunt caesse, quibus in violatam fidem colorem inducant. In hanc rem se re infinita possent recentia proferri exempla, atque ostendere quot pacis fœdera, quot promissa & conuenta fuerint persidia irrita & vana: Verum hanc naturam plurimum refert, vt quis recte norit colore vestire cum simulando, tum dissimulando: homines enim adeo simplices sunt, adeo praesentibus necessitatibus obsequentes, vt qui fallax, & simulationis artificio eruditus sit, statim sit habiturus qui se illi decipiendum tradat, quo magis tales homines cauendi erunt, eorumque artificium arte frustrandum.

Atqui vt alia nulla dixerit ille vitiorum doctor, certe haec ad euertendam rem publicam abunde sufficiunt.

§. 2. Nihil fœdus simulatore, cui etiam serio agenti non potest credi nisi ab insano. Nunc quidem contra hypocrisin, fallacemque simulandi, dissimulandique artem pleraque omitam. Sed ea praecipue quae ad politiam pertinent attingam.

Simulationem, dolum, hypocritin vehementer displicere Deo Spiritus sanctus frequenter inculcat, Iob 8. 13. Spes hypocrite peribit, Non ei placebit uerba sua, & sicut tela aranearum fiducia eius; Et Iob. 36. 13. Simulatores & callidi prouocant iram Dei. Et Psalm. 5. 7. Virum sanguinum & dolosum abominabitur Dominus. Eadem repetuntur, Iob 15. 34. & 20. 5. Psalm. 54. 24. Matth. 7. 5. Luc. 16. 15. Magnitudo huius sceleris quatuor ex causis sumitur.

§. 3. Primo enim Deum grauissime offendit, quia duo semper scelera coniungit, & copulat, nam vt inquit S. Augustinus in Psalm. 36. Simulata innocentia non est innocentia, & simulata aguitas non est aguitas, sed duplex iniquitas, quia iniquitas est, & simulatio. Pulcherrima causa reddita, id Alphonfus explanauit, cum enim ex Africa victor in Aenariam insulam venisset, audissetque Antonium Piceñum insignem simulandi artificem, ob blasphemias, & hypocritin à vermiculis corrosum miserimo modo vitam finiuisse, ideo Deo tam exolos esse hypocritas dixit, quod mortales fascinent, fallerentque, & huius sceleris ac perfidiae Deum facerent mediatorem, & praeextu tanta maiestatis facinorae

Iam simu-
lationes ad-
eo nota sunt
vt alteri
vix illius,
nonnulli si-
bi vis cre-
dant.

Simulatio
exosa Deo.